

EBÜ'L-HÜSEYN-İ NÛRÎ HZ. (1)*

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi hakka hamdihî... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ muhammedin ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi- ihsânin ecmaîne't-tayyibîne't-tâhirîn... Emmâ ba'd:.

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Çok değerli bir kitaptan, mübarek, Allah'ın salih kullarının, evliyaullahın hayatlarını okumağa devam ediyoruz. Cümle cihânın tanıdığı, meşhur Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri'ni evvelki hafta tamamladık.

Geçen hafta, Mevlid Kandili münasebetiyle bu ders yapılmadı, Mevlid programı yapıldı camide, Mevlid Kandili merasimi yapıldı. Şimdi *Tabakâtü's-Süfiyye kitabında yeni bir mübarek zâtın, Allah'ın sâlih kullarından bir meşhur diğer zâtın menakıbına; hayatının, sözlerinin açıklanmasına geçiyoruz.*

Bunların okunmasına, izahına geçmeden önce Peygamber SAS Efendimiz'in ruh-u pâkine bizden bir hediye-i Kur'âniye olsun acizâne, muhibbâne; sonra Peygamber Efendimiz'in âline, ashâbına, etbâına, evliyâullah, mürşidîn-i kâmilîn ve evliyâ-i mukarrabînin ruhlarına, sâdât u meşâyih turuk-u aliyyemizin ervâhına hediye olsun diye;

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Bu diyarları Allah rızası için cihad edip fethetmiş olan fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye; bu diyarlarda medfun bulunan enbiyaullah, evliyaullah sahabe-i kirâm, şehidler, gaziler, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye;

Uzaktan yakından buraya zahmet edip, gelip dolduran, şereflendiren siz kardeşlerimizin ahirete göçmüş olan bütün müslüman âbâ ü ümmehât, ecdâd u ceddâd, akraba u taallukât, ihvân u evlâd u zürriyyâtlarının ruhlarına hediye olsun diye;

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi sevdiği kullarından eylesin, ömrümüzü rızasına uygun geçirmemizi nasib eylesin, imtihanı başarmamızı nasib eylesin, Rabbimizin huzuruna sevdiği, râzı olduğu kullar olarak varmamızı nasib eylesin diye, bir Fâtiha, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, öyle başlayalım:

.....

a. Ebü'l-Hüseyn-i Nûrî Hakkında Bilgi

Bu Ebü'l-Hüseyni'n-Nûrî Hazretleri... Ebü'l-Hüseyn en-Nûrî veya Ebü'l-Hüseyn-i Nûrî diye, dillerde kısaca öyle söyleniyor olabilir.

أَبُو الْحُسَيْنِ النُّورِيُّ وَمِنْهُمْ أَبُو الْحُسَيْنِ النُّورِيُّ
وَأَسْمُهُ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَقِيلَ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ
وَأَحْمَدُ أَصَحُّ

(Ve minhüm ebü'l-hüseyini'n-nûriyyü) Yâni, müellif Sülemî Hazretleri buyuruyor ki: Benim bu kitabımda hayatlarını derc ettiğim, yazdığım mübarek zâtlardan birisi de Ebü'l-Hüseyin en-Nûrî Hazretleri'dir. Ebü'l-Hüseyin, künyesidir, Hüseyin'in babası demek. Nûrî de nisbedir.

(Ve'smühû ahmedü'bnü muhammed) “Asıl ismi Ahmed ibn-i Muhammed'dir, yâni Muhammed'in oğlu Ahmed'dir. (Ve kîle: Muhammedü'bnü muhammed; ve ahmedü esahh) Muhammed'in oğlu Muhammed'dir de denmiş ama, Ahmed olması daha sıhhatli, daha doğru bilgidir.” diyor.

Demek ki, menakıbını okuyacağımız mübarek zâtın ismi Ahmed'dir, künyesi Ebü'l-Hüseyin'dir, ism-i nisbesi en-Nûrî'dir.

بَغْدَادِيُّ الْمَنْشَا وَالْمَوْلِدِ خُرَاسَانِي الْأَصْلِ

يُعْرَفُ بِابْنِ الْبَغْوِيِّ

(Bağdâdiyyü'l-menşei ve'l-mevlid) Yetiştirilmesi ve doğumu bakımından Bağdat'lıdır. Yâni Bağdat'ta doğmuştur, Bağdat'ta neşv ü nemâ bulmuş, gelişmiş, yetişmiş, tahsil görmüştür ama; (hurasâniyyü'l-asl) ailesinin kökeni Horasanlıdır, Horasânî asıllıdır.

Horasan, biliyorsunuz şimdiki İran'ın kuzeydoğusunda, şimdiki Afganistan'ı da içine alan, şimdiki Türk ülkelerini de içine alan bir mıntıka. Aslı, kökeni itibariyle Horasanlı; doğumu, yetişmesi itibariyle Bağdatlıdır diyor.

(Yu'rafu bi'bni'l-begavî) Bir de şöhreti var, nasıl tanınıyormuş:

İbnü'l-Begavî, yâni Begavî'nin oğlu diye tanınıyormuş.

سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ الْحُسَيْنِ بْنِ خَالِدٍ يَقُولُ سَمِعْتُ
ابْنَ الْأَعْرَبِيِّ يَقُولُ كَانَ أَبُو الْحُسَيْنِ النُّورِيُّ
خُرَاسَانِيَّ الْأَصْلُ مِنْ قَرْيَةٍ بَيْنَ هَرَاةٍ وَمَرَوِ الرَّوْدِ

يُقَالُ لَهَا بُغْشُورٌ لِذَلِكَ كَانَ يُعْرَفُ بِابْنِ الْبَغْوِيِّ

(Semi'tü muhammede'bni'l-haseni'bni'l-hàlid)
“Ben Hàlid oğlu, Hasan oğlu Muhammed'den işittim.” diyor müellif. (Yekülü: Semi'tü'bne'l-a'râbiyye yekül) İbn-i A'râbî'nin şöyle dediğini işitmiş o da, öyle işittim diyor.

(Kâne ebü'l-hüseyini'n-nûriyyü horasâniyyü'l-asli min karyetin beyne herât ve merve'r-rûz)
O zât demiş ki: Ebü'l-Hüseyin-i Nûrî Horasan asıllıdır, Herat ile Mervirûz arasındaki bir karyededir. (Yukâlü lehâ buğşûr) Bu karyeye Buğşûr adı verilir. (Li-zâlike kâne yu'rafu bi'bni'l-begavî) Bu sebepten Begavî'nin oğlu diye anılır. Yâni, Begavî nisbesi, bu Buğşûr kelimesiyle ilgilidir. Bu şehre Buğşûr da derler, kısaca Buğ da derler. Orada yetişmiş insana da Begavî dediklerinden, Begavî'nin oğlu diye tanınmıştır.

Burada izah edilecek iki kelime var: Birisi İbnü'l-A'râbî. İbnü'l- A'râbî kimdir?.. Aşağıdan okuyoruz:

أَبُو سَعِيدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادِ الْأَعْرَابِيِّ
بَصْرِيُّونَ نَزَلَ مَكَّةَ تُوْفِي فِي سَنَةِ إِحْدَى وَأَرْبَعِينَ
وَثَلَاثَ مِائَةٍ لَهُ تَصَانِيفٌ كَثِيرَةٌ فِي التَّصَوُّفِ
وَاعْتَمَدَ صَاحِبُ الْهَلِيَّةِ كَثِيرًا عَلَى كِتَابِهِ
الْمُفْقُودِ طَبَقَاتِ الْأَوْلِيَاءِ

(Ebû saîd ahmedü'bnü muhammedi'bni ziyâde'l-a'râbî) Bu bir âlim kimsedir. Ziyad oğlu Muhammed oğlu Ahmed'dir, Ebû Saîd künyelidir. (Basriyyün) Basralıdır. Irak'ın güneyindeki Basra Körfezindeki şehirden. (Nezele mekkeh) Mekke'ye gidip yerleşmiş, orada oturmuş. (Ve tüvüffiye senete ihdâ ve erbaîne ve selâsemieh)

341 senesinde vefat etmiştir. Demek ki Basralıymış, Mekke'ye yerleşmiş, 341 hicrî/kamerî senesinde vefat etmiş.

(Lehû tasânîfu kesîratün fi't-tasavvuf) Bu İbni'l-A'râbî'nin tasavvuf konusunda pek çok eseri vardır. (Va'temedede sâhibü'l-hilyeh, kesîran alâ kitâbihi'l-mefkûdi tabakâti'l-evliyâ) Bu kitabı yazan Sülemî Hazretleri de, bu İbni'l-A'râbî'nin şimdi elde bulunmayan, kayıp bulunan, kütüphanelerde ele geçmemiş olan, Tabakâtü'l-Evliyâ isimli eserine büyük ölçüde dayanmış, onu kaynak olarak kullanmıştır diyor.

Burada şunu hatırlatayım dini tahsil gören, ilâhiyât fakültelerinde okuyan kardeşlerime: Bazı kitaplar vardır, elde değil bugün. Sebebi nedir?.. Yangınlar, düşman istilâları, kütüphanelerin kitaplarının çalınması, kütüphanelerdeki kitapları böceklerin, güvelerin, kurtların yemesi gibi sebeplerle, maalesef İslâm medeniyetinin, İslâm irfânının pek çok kitabı kayıptır. Çok kıymetli kitaplar vardır ama kayıptır pek çoğu... Bunları araştırmak lâzım.

Bakarsınız, yeni kütüphanelerin birinde kütüphane fihristini karıştırırken, karşınıza çıkıverir. O zaman siz mucit olursunuz. Yâni kaybolmuş olan bir eseri bulmuş bir kimse olursunuz. Yazın: İbnü'l-A'râbî'nin *Tabakâtü'l-Evliyâ* diye bir kitabı varmış ama kayıpmış, bulunmamış. Eğer siz, meselâ Süleymaniye Kütüphanesi'ni karıştırırken veyahut Üsküdar'daki Selim Ağa Kütüphanesi'ni karıştırırken; diyelim Anadolu'daki bir yerde bir yazma eser buldunuz, baktınız ki ismi *Tabakâtü'l-Evliyâ*, kim yazmış?.. İbnü'l-A'râbî yazmış. Tamam, siz şimdi artık ilim âlemine ismi geçecek bir icat bulmuş oluyorsunuz, mucit oluyorsunuz, bir kayıp kitabı bulmuş oluyorsunuz. Bunlara dikkat etmek lâzım!

Bir de bu arada, sizlere hatırlatmak isterim muhterem kardeşlerim: Bizim dedelerimiz, matbaa yokken kitapları elleriyle yazarlardı. Kağıtları kendileri alırlardı, hazırlarlardı, mürekkepleri kendileri yaparlardı, özene bezene kitapları yazarlardı. Bir tek kitap,

kendi eliyle yazdığı kitap beğenilirse, bir başkası derdi ki:

“—Senin yazdığın şu kitabı alabilir miyim?..”

“—Buyur al!..”

“—Veyahut sen bana oku, ben yazayım.”

“—Pekiyi...”

Böyle her akşam belli zamanlarda o okur, ötekiler yazar; onlar okurlar, bu dinler... “Bu kitabı aynen benim istediğim gibi kopya etmiştir, yazmıştır, istinsah etmiştir bu şahıs.” diye mukabele edildiğine dair, teftiş edildiğine, doğruluğu, yanlılığı araştırıldığına dair bir kayıt düşerdi. Buna *mukabele kaydı* denilir. *Böylece kitap ikinci bir nüsha olur. Birisi daha yazarsa üçüncü nüsha olur. Böyle matbaadaki gibi, binlerce basılıp da kitapçılarda satılmazdı eskiden.*

Onun için, bizim elyazması kitaplarımızın hepsi antikadır, hepsi değerlidir, hepsi önemlidir. Elinizdeki elyazması kitapları koruyun! Dedenizden kalmış kitapları koruyun! Köylüler, eski yazı bilmeyenler, eski kitapların kıymetini bilmeyenler bunları gömüyorlar. Doğru değil... Bir tek yaprak bile olsa gömülmemeli, getirilip bilen bir kimseye gösterilmeli, ehemmiyeti araştırılmalı... Bazen böyle kaybolmuş bir kitap ortaya çıkar, çok kıymetli bir eser bulunmuş olabilir.

Şimdi demek ki, İbnü’l-A’râbî isimli şahsı tanımış olduk. Bir de Muhiddin İbnü’l-Arabî vardır *el-Fütühâtü’l-Mekkiyye’nin sahibi. Bu*

İbnü'l-A'râbî, biraz kelimeler farklı. Bu daha önce yaşamış, o çok sonra yaşamış. Bu şahsı hatırlınızda tutun! Tasavvufta çok eser yazmış, mühim bir kimse. Mekke'de yaşamış, İbnü'l-A'râbî. Bunu izah etmiş olduk.

Bir de, Bûğşûr kelimesini izah edelim! Bûğşur kelimesi hakkında diyor ki yazar:

بُغْشُورُ بَلِيدَةٌ بَيْنَ هَرَآةٍ وَمَرْوِ الرَّوْزِ وَيُقَالُ لَهَا
بُغٌ أَيْضًا تَقَعُ فِي بَرِيَّةٍ لَيْسَ فِيهَا شَجَرَةٌ وَآحِدَةٌ

(Buğşur: Bileydetün beyne herât ve merve'r-rûz) Mervirûz ile Herat arasında, küçücük bir şehirciktir bu Buğşûr. (Yukâlû lehâ buğ eydan) Bazen bu şehre kızaca Buğ da deniliyor. (Takau fî beriyetin leyse fîha şeceretün vâhideh.) Bir tek ağaç olmayan bir çölde bulunur bu kasaba, bu küçük kasabacık, Buğ kasabası ağaç bile olmayan bir yerde bulunur, orada alimler yetişmiştir.

Bir yerde ağaç bitmeyebilir, bir yer fakir olabilir, bir yer küçük bir köy olabilir ama, içinden alim bir insan çıkar, çalışkan bir insan çıkar; kitapları çalışır, gecesini gündüzüne katar, çeşitli dini ilimleri aşk ile, şevk ile öğrenir, beldesini meşhur eder. Yâni küçücük, önemsiz bir beldeyi cihana tanıtır. Cihan o beldeyi onunla bilir, onun sayesinde bilir.

Onun için, bir beldenin küçük olması, fakir olması eski devirde önemli değil. Çalışan, ilme kendini veren, uğraşan insan alim olurdu

eskiden. Hem de şöhreti cihanı tutan bir alim olabilirdi.

وَكَانَ مِنْ أَجَلِّ مَشَايخِ الْقَوْمِ وَعُلَمَائِهِمْ لَمْ يَكُنْ
فِي وَقْتِهِ أَحْسَنَ طَرِيقًا مِنْهُ وَلَا أَلْطَفَ كَلَامًا

(Ve kâne min ecelli meşâyihi'l-kavm) Bu Ebü'l-Hüseyn-i Nûrî Hazretleri kavmin şeyhlerinin en büyüklerinden idi.'

Buradaki kavm sözü, tasavvuf erbâbı demek. Burada kavm sözüyle, erbâb-ı tasavvuf demek istiyor müellif. Tasavvuf erbâbının içindeki şeyhlerin en büyüklerinden idi. Demek ki Ebü'l-Hüseyn-i Nûrî'yi hatırimızda tutacağız, çok büyük bir zâttır diye. *(Ve'l-ulemâihim) Ve bu tasavvuf erbâbının en alimlerinden idi. Yâni hem en büyüktü, hem de en alimiydi. (Lem yekün –fî vaktihî– ahsene tarîkaten minhu) Hayatında, onun zamanında, yolca ondan daha güzel yol, tarikat sahibi olan bir kimse yoktu. Yâni tutturduğu yol, tarikatı, tasavvuftaki meşrebi son derece güzel, tam şeriate bağlı bir yol idi. Çok büyük bir zât idi, çok alim bir zât idi.*

Biliyorsunuz, bunu bilmeniz lâzım, iyice aklınıza yerleştirmeniz lâzım: Tasavvuf ilim ile, Kur'an ile, hadis-i şerif ile, fıkıh ile beraber olursa sağlam olur.

İlimsiz, fıkıhsız, Kur'an bilgisi olmadan, dinî mâlûmatı olmadan bir insan tasavvuf yoluna girerse, bu engin deryâda dalgaların arasında mahvolur, boğulur gider.

Neden?.. Çünkü tasavvuf gönül alemidir, insanın iç alemidir. İnsan gözünü kapattığı zaman, gönül aleminin ucu bucağı yoktur, aklına çeşitli şeyler gelir, çeşitli sözleri söyler. Bu aklına gelen şeylerin bir kısmı Rahmânîdir, bir kısmı şeytânîdir, bir kısmı nefsânîdir. Cahil olan insan bunları ayırt edemediğinden, ben mutasavvıfım diye, ben şeyhim diye ortaya çıkarsa, içine her geleni, aklına her geleni ağzıyla söyleser; hem kendisi sapıtır, hem de etrafına toplanıp, onun böyle cazibesine kapılmış olan insanları saptırır.

E nasıl olacak?.. Kur'an-ı Kerim'i bilecek, hadis-i şerîfleri bilecek, İslâm ilimlerini bilecek, fıkıh-ı şerîfi bilecek, doğruyu eğriden ayırt edebilecek bir insan olacak. İçinden şeytan kendisine bir vesvese verirse bu şeytandandır diyecek, şeytanla mücadele edecek. Nefsinin bir arzusu varsa, nefsinin arzusunun önüne duracak. İnsanları yanlış yollara götürmeyecek.

Bu bakımdan bu kitabı okuyoruz biz. Yâni, tasavvuf yolu cahillerin eline kalmasın, cahillerin oyuncağı olmasın; tasavvuf aslında nasıl yoldur, tasavvuf erbâbı nasıl insanlardır, bilinsin diye, biz bu kitabı okuyoruz. İşte böyle insanlardı; alim insanlardı, çok büyük zâtlardı, cahil değillerdi, sapık değillerdi, şaşkın değillerdi, dâl değillerdi, mudil değillerdi. *Dâl, kendisi sapıtmış demek; mudil, başkasını şaşırtmış demek.*

صَحْبَ سَرِيًّا السَّقَطِيِّ وَمُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ الْقَصَّابِ
وَرَأَى أَحْمَدَ بْنَ أَبِي الْحَوَارِيِّ

(Sahibe seriiyeni's-sakatiyye, ve muhammede'bne aliyyini'l- kassàbe) Seriy es-Sakatî Hazretleri ile oturup kalkmış, ondan istifade etmiş bu Ebü'l-Hüseyn-i Nûrî Hazretleri ve Muhammed ibn-i Ali el-Kassàb ile oturmuş, kalkmış. Tabii bunların hayatlarını okumuştuk. Seriiy-i Sakatî Hazretleri meşhur bir kimseydi, hatırlayacaksınız.

(Ve raâ ahmede'bne ebi'l-havâriyyi) Ebü'l-Havârî'nin oğlu Ahmed'i de görmüş. O da meşhur bir zât. Onun da hayatını okumuştuk.

تُوفِّيَ سَنَةَ خَمْسٍ وَتِسْعِينَ وَمِائَتَيْنِ كَذَلِكَ سَمِعْتُ
مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ الطَّبْرِيِّ يَقُولُ
سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ عَبْدِ الرَّحِيمِ يَقُولُ ذَلِكَ

(Tüvüffiye senete hamsin ve tıs'îne ve mieteyn) Ebü'l-Hüseyn-i Nûrî Hazretleri, 295 senesinde vefat eyledi. 295 senesi hicrî/kamerî senedir. Cetvellere bakarsınız, 295 hicrî/kamerî senesi, miladi/şemsî senenin hangi yılına rastlarsa oradan bulursunuz. Ama, şunu söyleyelim ki hicrî/kamerî seneler 33 senede bir sene fark ederler. Onun için 33 seneye bölüp, çıkan rakamı bundan çıkartırsanız Yâni 295'den o rakamı düşerseniz, sonra Peygamber Efendimiz'in hicret yılı olan 622'yi eklerseniz, aşağı yukarı şöyle bir rakam hatasıyla filan kendiniz de bulabilirsiniz. [Mîlâdî 908.]

(Kezâlike semi'tü muhammede'bne abdi'llâhi'bni abdi'l-azîz et- taberiyye) Taberî nisbeli,

Taberistanlı Abdül'aziz oğlu Abdullah oğlu Muhammed'den aynen böyle işitmişim ben diyor yazar. Yâni Ebü'l-Hüseyn-i Nûrî'nin 295 senesinde vefat ettiğini bu zattan işitmiş. (Yekûlü: Semi'tü aliyye'bne abdi'r-rahîm yekûlü zâlike) O da, Abdürrahim oğlu Ali böyle dedi diye nakletmiş.

Şimdi bunları ben size niye okudum? Bu kitabı okumamızın bir sebebi ve bu teferruatı böyle okumamızın sebebi neydi? Eski insanlar bir sözü söyledikleri zaman, bu sözü nereden aldıklarını bildirirlerdi. Söyledikleri söz kıymetliydi, senedleri vardı hepsinin, söyledikleri sözler isbatlı idi. Onu anlatmak için.

وَأَسْنَدَ الْحَدِيثَ

(Ve esnede'l-hadîse) Ebü'l-Hüseyn-i Nûrî Hazretleri hadis de rivâyet etmiştir. Kendisi hadisle meşgul olmuştur. Hadis de nakletmiş, rivâyet etmiştir. Bunun misali... Biliyorsunuz Sülemî Hazretleri, bu kitabı yazan mübarek alim böyle hadisle meşgul olan sûfilere anlatırken der ki:

“—Hadisle meşgul olmuştur, hadis de rivâyet etmiştir. İşte bir misal...” Bir hadis-i şerîf de nakleder. Böylece teberrüken, onun naklettiği hadislerden birisini okumuş oluruz biz de. Şimdi öyle yapıyor:

b. Müslümanın Yardımına Koşmak

أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنِ عَلِيِّ الْبَزَّازِ
الْحَافِظُ بِبَغْدَادَ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ
عُمَرَ بْنِ الْفَضْلِ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَيْسَى الدِّهْقَانِ
قَالَ كُنْتُ أَمْشِي مَعَ أَبِي الْحُسَيْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ
الْمَعْرُوفِ بِابْنِ الْبَغَوِيِّ الصُّوفِيِّ فَقُلْتُ لَهُ مَا
الَّذِي تَحْفَظُ عَنْ سَرِّي السَّقَطِيِّ فَقَالَ حَدَّثَنَا
السَّرِيُّ عَنْ مَعْرُوفِ الْكَرْخِيِّ عَنْ ابْنِ سَمَّاءٍ عَنِ
الثَّوْرِيِّ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ
النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَضَى لِأَخِيهِ
الْمُسْلِمِ حَاجَةً كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَمَنْ خَدَمَ اللَّهُ
عُمَرَهُ

TS. 165/1 (Ahberenâ ebu'l-kâsım, abdu'r-rahîmi'bni aliyyi, el-bezzâze'l-hâfız, bi-bağdâde; kâl) Sülemî söylüyor: Bize Bezzâz, yâni bez satıcı, manifaturacı olan Ali oğlu Abdürrahim Ebü'l-Kâsım Bağdat'ta haber verdi. Ama burada neymiş el-hâfız, yâni ilimde hâfız rütbesini almış olan bir kimse.

O zamanda hafız demek, Kur'an'ı ezberleyen bir kimse demek değil. Hangi ilimde hafız ise,

o ilmin çok yüksek rütbesine erişmiş kimse demek. Bu bezzâz imiş, manifaturacı imiş ama, hafız imiş. Hadisçiyse hadis hafızı, çok yüksek bir rütbesi var.

Niye meslek erbabı oluyorlar, onu da söylemiştim: Bunlar, helâl lokma yemenin çok mühim olduğunu bilirler, haramdan kaçınırlar, kul hakkından kaçınırlar; çalışırlar, kendileri kazanırlar, yerler. Kazançlarının fazlasını da tasadduk ederler, hayır yaparlar, sevap kazanırlar. Onun için, her birinin bir mesleği vardır. Maişetini temin edecek kazancı oradan sağlar ama, asıl işleri ilim ve ibadettir. İlim ve ibadetle meşgul olurlar.

Bizim de öyle olmamız lâzım. Biz de helâl lokma yemeğe dikkat etmeliyiz. Kimseyi sömürmemeğe dikkat etmeliyiz. Helâlinden kazanıp, kendimiz helâl lokma yediğimiz gibi; kazancımızın fazlasıyla da hayır hasenât yaparak, Allah'ın rızasını bu dünyadayken kazanmalıyız. Doğru olan yol budur.

(Kâle) Bu birinci râvi dedi ki: (Haddesenâ ebû abdi'llâh, muhammedü'bnü umere'bni'l-fadl) Bize Fadl oğlu, Ömer oğlu Muhammed Ebû Abdullah tahdis etti, hadisi nakletti. (Haddesenâ muhammedü'bnü îse'd-dihkàn) Dihkàn lakaplı İsa oğlu Muhammed ona söylemiş.

Dihkàn ne demek? Onu kısaca burada açıklayalım: Dihkàn; bir köyün ağası demek. Farsçada, dih köy demek, dihkàn da köyün reisi, ağası, büyüğü mânâsına gelir. Farsça bir kelimedir bu. Demek ki, bu Muhammed ibn-i

İsa dihkàn imiş.

(Kàle: Küntü emşî mea ebi'l-hüseyn) O anlatmış: "Ben Ebü'l- Hüseyin-i Nûrî ile beraber yürüyordum, beraber gidiyordum." (Ahmede'bne muhammed) Biliyorsunuz, Ebü'l-Hüseyin'in ismi Ahmed ibn-i Muhammed'dir diye geçmişti. (El-ma'rûf bi'bni'l- begaviyye's-sûfî) Begavî'nin oğlu, İbnü'l-Beğavî diye tanınan sûfî, Ahmed ibni- Muhammed, Ebu'l-Hüseyin-i Nûrî ile beraber gidiyordum. (Fekultü lehû) Ona dedim ki: (Me'llezî tahfezu an seriyyini's-sakatî?) "Sen Seriy-i Sakatî Hazretleri'nin görmüşsün."

Bu Seriy kelimesini bir kere daha hatırlatayım, evvelki derslere gelmemiş olanlar olabilir içinizde: Bunu bazı kitaplar Sırrı diye yazıyorlar. Seriy ile Sırrı harekesiz olunca sin-re-ye harfiyle yazılır ama, bu zât-ı muhteremin adı Seriy, ye harfi şeddeli Serîy'dir, Sırrı değildir.

Seriy-i Sakatî Hazretleri ile beraber bulunmuş Ebü'l-Hüseyin Hazretleri, ondan istifade etmiş, onun meclislerine devam etmiş. Bu zât soruyor Dihkàn:

"—Ondan dinleyip ezberlediğin ne var?" Beraber yürürken ona sormuş ne var diye.

(Fekàle) O da, yâni bu Ebü'l-Hüseyin-i Nûrî Hazretleri de cevaben buyurmuş ki: (Haddesene's-seriyyü) Seriy-i Sakatî bize hadis olarak rivâyet etti. (An ma'rûfîni'l-kerhiyyi) Ma'rûf-u Kerhî'den işitmiş olarak, nakletti bize. Ma'rûf-u Kerhî, Seriy-i Sakatî'nin büyüğü, hocası. (An ibni's-sem mâk) O da, yâni Ma'rûf-u Kerhî de İbn-i Sem mâk'tan duymuş.

(Ani's-sevrî) Bu Sevrî de, Süfyân-ı Sevrî Hazretleri'dir. İbn-i Semmâk da Süfyân-ı Sevrî'den işitmiş. (Ani'l-a'meş) O da İmam el-A'meş'den işitmiş. (An enesin radiya'llâhu anhu) O da Enes RA'dan işitmiş ki, (enne'n-nebiyye salla'llâhu aleyhi ve sellem, kâl:) Peygamber-i Zîşânımız SAS şöyle buyurdu:"

Şimdi hadis-i şerîf geldi. Kimden işittiğini söyledi, söyledi... Buraya kadarki kısma hadisin senedi derler. İsnad zinciri veyahut senedi derler. Şimdi hadisin metni geliyor, kendisi geliyor:¹

مَنْ قَضَىٰ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ حَاجَةً كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ
كَمَنْ خَدَمَ اللَّهَ عُمْرَهُ

(السلمى عن أنس)

(Men kadà li-ehîhi'l-müslimi hâceten kâne lehû mine'l-ecri kemen hadema'llâhe umrah.) "Kim müslüman kardeşinin bir hacetini görürse..." Hâcet, ihtiyaç duyduğu bir konu demek.

¹ Taberânî, Müsnedü's-Şâmiyyîn, c.III, s.196, no:2068; Ebû Nuaym, Ahbâr-ı İsfahan, c.IX, s.470, no:1939; İbnü'l-Cevzî, İlelü'l-Mütenâhiyye, c.II, s.511, no:844; Hatîb-i Bağdâdî, Târih-i Bağdad, c.III, s.114, no:1124; Ebû Nuaym, Hilye, c.X, s.255; Enes RA'dan.

Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, c.III, s.545, no:5701; Hz. Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VI, s.443, no:16457; Câmiü'l-Ehâdîs, c.XXI, s.279, no:23507.

“Bir müslüman kardeşinin ihtiyaç duyduğu bir hususta, o ihtiyacını karşılayıverirse, onun işini görürse, (kâne lehû mine’l-ecri) Allah bir sevap verecek tabii, ecirden onun sevabı nasıl olur? (Kemen hadema’llàhe umrahu) Ömrü boyunca Allah’a hizmet etmiş insan gibi, sevabı öyle çok olur.” Yâni, müslümanın öteki müslüman kardeşlerinin işini görmekte koşturması lâzım, bu kadar sevabı çok olur.

Şimdi aşağıya not koymuş:

هَذَا حَدِيثٌ ضَعِيفٌ رَوَاهُ كَذَلِكَ أَبُو نَعِيمٍ فِي
الْحِلْيَةِ عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَكَذَلِكَ رَوَاهُ
الْخَطِيبُ الْبَغْدَادِيُّ فِي تَارِيخِهِ وَرَوَاهُ بِلَفْظٍ آخَرَ
وَهُوَ مَنْ قَضَى لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ حَاجَةً كَانَ لَهُ
مِنَ الْأَجْرِ كَمَنْ حَجَّ وَاعْتَمَرَ وَهُوَ حَدِيثٌ ضَعِيفٌ

(Hâzâ hadîsün daîfün) Bu hadis-i şerîfi incelemiş müellif. (Revâhu kezâlike ebû nuaym fi’l-hilyeh) Bu hadisi Ebû Nuaym Hilyetü’l-Evliyâ kitabında da rivâyet etmiştir, zayıf hadistir, Enes RA’dan rivâyet edilmiştir.

(Ve kezâlike revâhu’l-hatîbü’l-bağdâdiyyü) Hatîb-i Bağdâdî de rivâyet etmiştir, (fî târîhihî) Tarih-i Bağdat isimli çok meşhur bir kitap yazmıştır Hatîb-i Bağdâdî, orada rivâyet etmiştir. (Ve revâhu bi-lafzin âhar) Başka birtakım kelimelerle söylenmiş olarak da, rivâyet etmiştir. (Ve hüve) O şöyledir:

(Men kadà li-ehîhi'l-müslimi hâceten) “Müslüman kardeşinin bir ihtiyacını gören bir kimse, (kâne lehû mine'l-ecri kemen hacce va'temer) sanki haccetmiş, umre yapmış gibi sevap kazanır, öyle ecir alır. (Ve hüve hadîsün dâîf.) O da zayıf hadistir.” demiş.

Fakat burada, tabii bu konu üzerinde biraz açıklama yapayım: Bir müslüman kardeşinin işini görmek... Bir ihtiyacı var o kardeşin, sen de onun işini görüyorsun. Diyelim ki parası yok, para veriyorsun. Diyelim ki hastası var, tedavi ettiriyorsun. Meselâ, bir yere gitmiş, çoluk çocuğu sıkıntıda, bir işini görüveriyorsun. Yâni ihtiyacını gideriyorsun. Bu hususta, ne kadar büyük sevap kazandığını bildiren pek çok hadis-i şerif vardır. Bunlar *et-Tergîb ve't-Terhîb* isimli kitapta bir bölüm halinde mevcuttur. Müslüman kardeşinin ihtiyacını görmenin ne kadar sevap olduğunu bildiren hadis-i şerifler.

Bizim Ali Rıza Temel kardeşimiz de, bu konuda bir küçük cep kitabı neşretti. Bu hadisleri toplayıp tercüme etti, neşretti. Müslüman kardeşin ihtiyacını gören bir insanın, ne kadar sevap alacağına dair hadisler... O kitabı bulursanız, onu okursunuz. O elinize geçmezse, *et-Tergîb ve't-Terhîb* isimli kitabı okursunuz, Türkçe'ye tercüme edilmiştir o kitap... Orada böyle müslüman kardeşin işini görmekle ilgili hadisler mevcut.

قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَيْسَى الدِّهْقَانِ فَذَهَبْتُ إِلَى سَرِيِّ
السَّقَطِيِّ فَسَأَلْتُهُ عَنْهُ وَقَالَ سَمِعْتُ مَعْرُوفَ بْنَ
فَيْرُوزَ الكَرخِيِّ يَقُولُ خَرَجْتُ مِنَ الكُوفَةِ فَرَأَيْتُ
رَجُلًا مِنَ الزُّهَادِ يُقَالُ لَهُ ابْنُ السَّمَكَ فَتَزَا كَرْنَا
العِلْمَ فَقَالَ حَدَّثَنِي الثَّوْرِيُّ عَنِ الأَعْمَشِ مِثْلَهُ

(Kàle muhammedü'bnü îse'd-dihkàn) O Dihkàn dediğimiz, İsa oğlu Muhammed gene dedi ki: (Fezehebtü ilâ seriyyini's-sakatiyye) Ben bu sözü Ebü'l-Hüseyn-i Nûrî'den duyduktan sonra, beraber yürüdükten sonra, Seriy-i Sakatî'ye gittim. Demek ki o sağlamış. (feseeltühû anhu) Ondan sordum, (fekàle) o da cevap olarak dedi ki:

(Semi'tü ma'rûfe'bne feyrûze'l-kerhiyye) Bu Ma'rûf-u Kerhî'den ben işittim diyor, doğruluyor. (Yekülü: Haractü mine'l-kûfeh) "Kûfe'den çıktım, (feraeytü racülen mine'z-zühhâd) zâhidlerden bir adam gördüm. (Yukâlü lehü ibni's-semmâk) Kendisine İbni's-Semmâk denilen zâhidlerden, dünyayı terk etmiş, ibadete kendini vermiş mübareklerden ibni's-Semmâk isminde birisini gördüm. (Fetezâkerene'l-ilm) İlim müzakere ettik, karşılıklı birbirimizle sohbet ettik ilmî konuda. (Fekàle: Haddeseni's-sevriyyü ani'l-a'meş mislehû) İmâm A'meş'ten rivâyet ederek, Sevrî bana şöyle dedi." dedi ve yukarıdaki hadis-i şerifi bana anlattı diyor.

Yâni Ebu'l-Hüseyin-i Nûrî'den hadisi dinledikten sonra, Ebü'l- Hüseyin'in duyduğunu söylediği Seriyi-i Sakatî Hazretleri'ne gitmiş, ondan sormuş, aynı mâlûmatı ondan almış. Doğru olduğunu görmüş. Daha üst raviden o haberi tahkik etmiş, gerçekleştirmiş, doğruluğunu tesbit etmiş oluyor.

Bunlar da neyi gösteriyor?.. Bir insan birisinden sözü duyduğu zaman, acaba o söz öyle mi diye sağsa, kimden duyduysa alim, ondan da tahkik ettiklerini gösteriyor alimlerin. O da güzel bir şeydir. Böylece doğru eğri meydana çıkar. Birisi söylenmemiş bir sözü, ötekisinin adını anarak o söyledi gibi derse, yanlışlık varsa, yalan varsa o da ortaya çıkar.

Yâni, Allah hepsine rahmet eylesin, bizim eski alimlerimiz ilmin sağlam olmasına, tahkikli olmasına, gerçek olmasına çok ehemmiyet vermişler. Bu hususta çok örnek göstermişlerdir. Buna biz de alışmalıyız. 20. Yüzyıl'da, şimdi, çağımızda aynı şeye biz de alışmalıyız.

Maalesef, memleketimizde İslâmî ilimler bir ara sekteye uğradı, dini öğretecek müesseseler kapatıldı. Dârü'l-Fünûn İlâhiyat Fakültesi kapatıldı, Konya'daki İmam-Hatip Mektebi kapatıldı, din öğretimi kalmadı. Okullardan din dersleri kaldırıldı, dini bilgiler öğrenilmedi, öğretilmedi.

Sonra küçük küçük yeni kitaplar yazılmağa başlandı, daha büyükleri yazılmağa başlandı. Şimdi biz biraz gelişmiş bir ülke olduk, İslâm ülkeleri arasında temâyüz ettik. Meselâ, hacca gittiği zaman bir insan, orada bir şey yaptın mı, hemen karşısındaki soruyor:

“—Bunu niye böyle yapıyorsun?..”

Eğer, “Bilmem, işte ben büyüklerden böyle gördüm, Türkiye’de böyle yapılıyor.” dersen, müşkil durumda kalıyorsun. Yâni adam kabul etmiyor.

“—Ya doğru değilse senin yaptığın şey?” diye itiraz ediyor. Ama sen kaynağını söylersen, aslını bilersen, o zaman susuyor.

Bizim başımıza çok geldi. Hatta, —İslâmî edebe uygun değil— insanla kavga bile ediyorlar. Misal olarak anlatayım, gençler bunu bilsinler. Kâbe-i Müşerrefe’nin karşısında, şöyle minber kadar mesafe var aramızda, iki üç saf var. Meydanda ikindi namazını kıldık, imam:

“—*Es-selâmü aleyküm ve rahmetu’llâh!..*” dedi, biz de döndürdük başımızı:

“—*Es-selâmü aleyküm ve rahmetu’llâh!..*” dedik, selâm verdik. Benim yanımda üç-dört tane arkadaş var, onlar da Türkiye’den bizim ihvanımız, kardeşlerimiz. Onların yanında bir tane Suudlu var, Arap. Bıyıklarını tıraş etmiş, sakalını bırakmış, böyle asabi bir adam. Başladı bizim arkadaşı azarlamağa:

“—Niye imamla beraber *Es-selâmü aleyküm ve rahmetu’llâh* dedin?..” diye azarlamağa başladı.

E biz öyle yapmıyor muyuz?.. Hep öyle yapıyoruz yâni imamla beraber. Onlar ne yapıyorlar?.. Onlar imam selâm verinceye kadar bekliyorlar, imam “*Esselâmü aleyküm ve rahmetu’llâh!.. Es-selâmü aleyküm ve rahmetu’llâh!..*” diyor. Ondan sonra “*Es-selâmü aleyküm ve rahmetu’llâh!.. Esselâmü*

aleyküm ve rahmetu'llâh!..” diyorlar. Bizden farklı. Bizden geç selâm veriyorlar. Şimdi adam kendisinin böyle yapması dolayısıyla başladı ağır sözler söylemeğe, “Niye imamla beraber selâm verdiniz?” diye. E bizim mezhebimiz böyle. Ben böyle eğildim, arkadaş Arapça bilmediği için, dedim ki:

“—Biz Türkiye’den gelmiş kardeşleriniziz. Hanefî mezhebindeniz. Biz namazda imamla beraber böyle selâm veririz.” dedim ben.

Ona daha çok kızdı. Başladı böyle bağırıp çağırmağa.

“—Peygamber Efendimiz’in zamanında Hanefi mezhebi filan yoktu.” dedi.

E Şâfii mezhebi de yoktu. Senin Hanbelî mezhebin de yoktu. Yâni söylediği söz doğru değil ama çattı işte bize... Bağırmağa, çağırmağa başladı. Demek ki mezhepsiz... Yâni mezhepleri filan bazıları kabul etmiyor. Tamam, öyleyse... Her şeyi bilmiyoruz ama Allah’tan bildiğimiz konuydu. Ben de dedim ki Arapça olarak ona:

“—Ey filanca! Peygamber SAS Efendimiz hadis-i şerifinde buyurmuş ki:²

إِذَا سَلَّمَ الْإِمَامُ فَرُدُّوا عَلَيْهِ

(ه. طب. عن سمره)

² İbn-i Mâce, Sünen, c.III, s.173, no:911; Taberânî, Mu’cemü’l-Kebîr, c.VII, s.216, no:6899; Semürete’ni Cündeb RA’dan.

Câmiü’l-Ehâdîs, c.III, s.242, no:2123.

(İzâ selleme'l-imâmü feruddû aleyh) 'İmam selâm verdi mi, siz de selâm verin!' Onun için biz öyle yapıyoruz." Siz neden imam selâm verdikten sonra, bekleyip de selâm veriyorsunuz? Bizden farklı olarak, geç olarak niye yapıyorsunuz? Siz bu sözü ya başka türlü anlıyorsunuz da ondan.

(Feruddû aleyh) demek, "Hemen imamla beraber selâm verin!" demek. Biz öyle anlıyoruz diye izah ettim. Bizim mezhebimizin imamları bu hadis-i şerife dayanıyorlar, böyle yapıyorlar filan diye.

Tabii etrafımızda kalabalık toplandı. Kavga dövüş oluyor diye orada. Ağız kavgası var, öyle yumruklaşma yok. Kavga dövüş oluyor diye herkes toplandı. Mağrib'den, yâni Fas'tan gelmiş alim bir zat da ona:

"—Ey filanca! Bak, bunlar bu yaptıkları şeyin kaynağını söylüyorlar, hadis-i şerifi söylüyorlar, neden böyle yaptıklarını söylüyorlar. Sen böyle sert hareket etme!

Bak bilmediğin şeyler var. Yâni sen bir başka türlü namaz kılmağa alışmışsın ama, başka hadisler de var. Böyle bağırip çağırma!" filan diye, o ve başkaları ona nasihate kalktılar.

Adam seccadesini topladı, bağıra çağıra söylenerek gitti. Tabii ki bana ders oldu.

İkinci bir şey... Bunları kardeşlerimiz bilsin. Ekseriyetle gençler dinliyor, tabii banda da alınıyor, banttan da dinlenecek. Bir akşam Neylü'l-Evtâr kitabını okuduk. Büyük bir

âlim, Yemenli bir alimin Neylü'l-Evtâr kitabını, onların da sevdiği, saydığı bir alimdir. Onun kitabını okuduk. Peygamber SAS Efendimiz Kâbe'yi tavaf ettiği zaman Rûkn-ü Yemânî'ye geldi mi, yâni Hacerü'l-Esved'in olduğu köşeden bir önceki köşeye geldi mi, oraya yanağını koyarmış, öpermiş. Böyle bir hadis-i şerif okuduk.

Şimdi ertesi gün Kâbe'yi tavaf ederken, bizim mübarek ihvânımızdan ak sakallı, güzel, aşık bir kardeşimiz tavaf ederken, tam Rûkn-ü Yemânî'ye geldi, Peygamber Efendimiz böyle yapmış diye o da yanağını koydu, öptü. Hâcerü'l-Esved'in köşesi değil, ondan bir önceki Rûkn-ü Yemânî'yi. Yemen köşesi Kâbe'nin bir önceki köşesi, öptü.

Hemen birisi geldi, oradaki bekçilerden:

(Lâ tef'al ente, haram!) “Böyle yapma, haram bu!” dedi. Bizim kardeşimiz de çok güleç yüzlü, tebessümü de güzel. Güldü: (Lâ, bel sünneh) “Hayır, haram değil, Peygamber Efendimiz yapmış, sünnet.” dedi. Adam: (Lâ, lâ, lâ lâ lâ!) Beş-altı tane lâ dedi. “Hayır, hayır, hayır, hayır, hayır!” filan... E Peygamber Efendimiz'in hadisi, dün okuduk.

Ben de yanına gittim, dedim ki:

“—Sen lâ diyorsun ama, inkâr ediyorsun ama, imam Şevkânî'nin Neylü'l-Evtâr isimli sizce de muteber kitabında o imam sahih hadis olarak rivâyet ediyor ki, Peygamber Efendimiz de böyle yanağını koymuş, öpmüş.” dedim, geçtim.

Yâni, bazıları itirazcı çıkıyor karşınıza lâ diyor, haram diyor ama haram değil, Peygamber Efendimiz yapmış, sünnet. Ama burada ben neyi anlatmak istiyorum?.. Her yaptığınız işin aslını, mesnedini, delilini bilerseniz, öyle lâzım, öylesi iyi oluyor. Aksi takdirde, artık beyne'l-mil el olduk biz... Hani Türkiye geliyor,

İslâm ülkeleriyle irtibatı kuvvetleniyor, Orta Asya'yla irtibatı kuvvetleniyor. Şimdi artık, sizin değişik yetişmeniz lâzım!..

Türkiye'de de dinî ilimler öğretilmeğe başlandı, ilim aşıkları çoğaldı. Genç çalışkan talebeler var,.. Üniversiteyi bitirdikten sonra mastır diyorlar, ihtisas yapıyorlar, doktora yapıyorlar. Kimisi doçent oluyor, profesör oluyor. Doçentin adı *üstâz-ı müsâid*; profesörün asıl adı *üstâd-ı kâmil*... Çalışıyorlar, biliyorlar. Demek ki nasıl öğreneceksiniz ilmi? Kökünden, kökeninden, temelinden öğreneceksiniz ki, her zaman her yerde kendinizi savunabilesiniz, doğru olan şeyi yapabilesiniz.

Bu zat-ı muhteremin hayatını anlattıktan sonra, bir de hadis rivâyet ettikten sonra, şimdi sıra geldi sözlerine:

c. Cem ve Tefrika

سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَادَانَ
يَقُولُ سَمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ يَقُولُ قَالَ النُّورِيُّ
الْجَمْعُ بِالْحَقِّ تَفْرِقَةٌ عَنْ غَيْرِهِ جَمْعٌ بِهِ

TS. 166/2 (Semi'tü ebâ bekrin muhammede'bne abdi'llâhi'bni şâzân, yekül) Şâzân oğlu Abdullah oğlu Muhammed Ebû Bekir'den ben işittim diyor yazar. (Semi'tü ca'fere'bne muhammed yekül) Muhammed oğlu Ca'fer'den işitmiş o da, şöyle dediğini. (Kâle'n- nûriyyü) Ebû Hüseyin-i Nûrî dedi ki... Hayatını okudumuz mübarek zât, alim, sôfî:

(El-cem'u bi'l-hakki tefrikatün an gayrihî, ve't-tefrikatü an gayrihî cem'un bihî) Bu sözü Arapça bilenler bile anlamaz. Bu sözü anlamak için tasavvufî tâbirleri bilmek lâzım. Tasavvufta el-cem ve't-tefrika, cem ve tefrika denilen iki halden bahsediliyor. Cem, Allah'a erme hali, Allah'ı hissetme hali; tefrika da, halini dağıtma hali, yâni derbederlik hali. Ötekisi Allah'la buluşma hali; berikisi derbederlik, dağılma hali, ayrılma hali.

Şimdi bu nasıl olur? Erbabına sorarlar tabii bu ne demek filan diye. Sormuşlar demek ki Ebu'l-Hüseyin-i Nûrî Hazretleri'ne.

Diyor ki:

“Hak ile cem olmak, Hak ile birlik, beraberlik halinde olmak, *(tefrikatün an gayrihî) masivallahtan ayrılmaktır. Hak ile beraber olan, ötekilerden ayrılır, kopar. Allah'la meşgul olanın, gözü başka şeyi görmez. (Ve't-tefrikatü an gayrihî) Masivallahla, Allah'tan gayrısı ile tefrika halinde olan, ondan kopmuş, masivallahtan kopmuş olmak da, (cem'un bihî) Allah'la beraber olmaktır.*”

Allah'la beraber olmanın nasıl olduğunu anlamasak bile, ikinci cümleden bir şey sezebileceğiz. Masivallahı reddedersek, masivallahtan koparsak, masivallahtan ayrılırsak, kendiliğinden Allah'la beraber olacaktıyız demek ki. Bu onu gösteriyor.

Ama nasıl olur?.. O da uğraşarak olur, tasavvufî bilgiyle olur. İnsanın gönlünde dünya sevgisi varken, makam sevgisi varken, hubb-u dünya varken, para pul aşkı varken, şöhretten memnun iken, huyları kötü iken, dünyayla bin bir türlü bağlantısı, takıntısı, irtibatı varken, tabii böyle tam halis muhlis Allah'a kavuşmak halini, Allah'la beraber olma halini anlayamaz.

Bu bir söz... Anlayan anladı bundan ne anladiysa...

Anlamayanlara da anlatsın!

d. Tasavvuf Nedir?

سَمِعْتُ عَبْدَ الْوَاحِدِ بْنَ بَكْرٍ يَقُولُ سَمِعْتُ عَلِيَّ
بْنَ عَبْدِ الرَّحِيمِ يَقُولُ سَمِعْتُ النُّورِيَّ يَقُولُ
التَّصَوُّفُ تَرْكُ كُلِّ حَظٍّ لِلنَّفْسِ

TS. 166/3 (Semi'tü abde'l-vâhide'bne bekrin, yekül) Bekir oğlu Abdülvâhid'den işittim diyor yazar, şöyle demiş: (Semi'tü aliyye'bne abdi'r-rahîm yekül) Abdirrahîm oğlu Ali'den işitmiş o da, şöyle dediğini: (Semi'tü'n-nûriyye yekül) Ebü'l-Hüseyn-i Nûrî'den o da işitmiş. Yâni hayatını okuduğumuz kişiden işitmiş ki, (yekül)

şöyle buyurdu: (Et-tasavvufu terkü külli hazzin li'n- nefsi) Tasavvufun bir tarifi.

Biliyorsunuz, tasavvuf çok sevilen bir yol, çok merak edilen bir yol, siz de seviyorsunuz, biz de seviyoruz. Tasavvuf yolunda yürümeğe de çalışıyoruz. Tasavvuf hakkında pek çok tarifler yapılmış, sözler söylenmiş, çeşitli tarifler var. Bu da bir tarif... Nasıl tarif ediyor Ebü'l-Hüseyn-i Nûrî Hazretleri tasavvufu:

(Et-tasavvufu terkü külli hazzin li'n-nefsi)
“Tasavvuf, nefse ait her zevki terk etme yoludur. Nefse ait her zevkin, her isteğın, her nasibin reddedildiğı, terk edildiğı yoldur.”

Yâni, bizim içimizde nefsimiz var, benliğimiz var, egomuz var. *My self diyor İngilizler kendisine. Bencil oldu mu selfish diyor, bencil mânâsına... İnsanın içinde bir beni var.*

Ona çok önem verdi mi, benlik yapıyor bu adam derler, ben ben diyor derler. İnsanın nefsi...

Şimdi bu insanın nefsi, nefs-i emmâresi alkışı sever, parayı sever, yemeğı sever, uykuyu sever, eğlenceyi, sever, gezmeyi sever, kırı sever, denizi sever, meyvayı sever, tatlıyı sever, Maraş dondurmasını sever... Her şeyi sever. Yâni nefis böyle dünyaya ait şeyleri sever. Nefsin bu sevgilerine ne diyoruz?... Hevây-ı nefis, nefsin hevâsı; veyahut şehvât-ı nefsâniyye, nefse ait şehvetler, istekler. Şiddetli olduğı için, şehvet diye adlandırılıyor.

Meselâ; adam acıkıyor, aç durmağa tahammül edemiyor. Ya çalacak, ya çırpacak, ya

dolandırarak... İlle yiyecek. Bu benim malım değil filan diye aldırıyor, dalıyor, yiyor. Neden? Acıkmış.

Hiç unutmuyorum, askerlik yapıyorum Tuzla Piyade Okulu'nda. Bizi komutanlar araziye götürdüler, yürüttüler... Tamam, askerliktir, yürüyelim, pekâlâ sevaptır. Dere kenarında oturduk, çayır çimen... Derenin akışını seyrediyoruz, benim talebem yanımda, o da asker. Ben hocayım, askerim, talebem de asker. İşte konuşuyoruz:

“—Hocam bir şiir söyle veya Osmanlıca bir beyti anlat, dinleyelim; veya bir hadis söyle...” filan böyle sohbet ediyoruz.

Baktım askerlerin her biri eline bir havuç almış, derede yıkıyor, hart hurt, hart hurt, çatur çatur, katır kutur... Tavşan gibi yiyor. Ama dağın başı...

Ne manav var, ne sebzeçi var, ne meyvacı var, ne dükkân var... Dağın başı. Şaşırdık tabii. Anlaşıldı iş... Meğer yanında havuç tarlası varmış, sökmüşler, söken yıkamış yiyor.

Senin mi bu! Bu tarla senin mi, bu meyva senin mi, bu sebze senin mi?.. Bu havucu sen mi ektin, yemeğe hakkın var mı?.. Hiç aldırıyor. Havuç istemiş canı, çatır çatur yiyor. Bütün tabur tarlayı mahvetti. Havucu kökleyip kökleyip yediler.

Nefis, şehvât isteği çok olunca, terbiyesi de kıt olunca, insanın nefisini engelleyecek iradesi olmadı mı böyle şeyler yapar. Bu yemek konusunda...

Başka konularda da olabiliyor. Kadın-kız konusunda olur, para-pul konusunda olur, mevkî-makam konusunda olur... Kadın- kız konusunda olursa bir adı vardır, mevkî makam konusunda olursa başka adı vardır, para-pul konusunda olursa başka adı vardır.

Şehvât-ı nefsâniyyeyi, nefse ait her isteği, her arzuyu terk etmektir tasavvuf... Onu dinlemeyeceksin, ona muhalefet edeceksin, onun arzusunu terk edeceksin.

Neden?.. Çünkü:

إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ

(يوسف: ٥٧)

(İnne'n-nefse le-emmâretün bi's-sû') "Nefis terbiye edilmedi mi, insana kötü kötü şeyleri hatırlatır, emreder." (Yusuf, 12/53) Yalnız kaldı mı, aklına kötü şeyler gelir, kötü işler yapar. Hırsızlık yapar, arsızlık yapar, edepsizlik yapar, yüzsüzlük yapar.

Ne olacak?.. Onlara karşı duracak, onları terk edecek. Şehvât- ı nefsâniyyesini reddedecek, ona karşı koyacak, dinlemeyecek. Hevây-ı nefesine tâbi olmayacak.

Olursa ne olur, olmazsa ne olur?.. Peygamber Efendimiz SAS buyuruyor ki:

Akıllı, zekî insan nefsini zabt u rabt altına alır, emri altına alır, ahirete hazırlanır. Akıllı insanın hali bu hadis-i şerîfte anlatılıyor. Akıllı insan, zekî insan nedir:³

الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ
وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنَّى عَلَى اللَّهِ
الْأَمَانِيَّةَ

(ط.حم.ت.ه. حل.ق.ك. عن شدّاد بن أوس)

RE. 229/7 (El-keyyisü men dâne nefsehû ve amile bimâ ba'de'l- mevt) Zekî insan, akıllı insan nefsinin tutar, nefsinin emri altında tutar, nefsinin hakim olur, ahirete hazır olur. (Ve'l-âci-zü) Ahmak insan, akılsız, zekâsız insan nedir?.. (Men etbea nefsehû hevâhu ve temennâ ale'l-lâhi'l-emâniyeh) Nefsinin arzuları peşinde, şehvâtı peşinde, hevesleri peşinde, hevay-ı nefsinin peşinde takılır, sürüklenir, gider, hep onları yapar. Ondan sonra da Allah'tan temennî eder, temennîler, ümitler besler durur:

“—Allah beni affeder, Allah bana cenneti verir, Allah beni cehenneme atmaz, yakmaz...”

Neye dayanarak bunu temennî ediyor?.. Hazırlık yok, nefsinin engellemek yok, ibadet yok, Allah yolunda bir gayret yok, ondan sonra temennî ediyor. Bu adam nedir?.. Ahmak. Ahmak böyledir, akıllı olan, zekî olan insan, nefsinin hakim olup burada ahirete hazırlanır.

³ Tirmizî, Sünen, c.IV, s.638, no:2459; İbn-i Mâce, Sünen, c.II, s.1423, no:4260; Ahmed ibn-i Hanbel, Müsned, c.IV, s.124, no:17164; Hâkim, Müstedrek, c.I, s.125, no:191; Tayâlisî, Müsned, c.I, s.153, no:1122; Taberânî, Mu'cemü'l- Kebîr, c.VII, s.281, no:7141, 7143; Taberânî, Mu'cemü's-Sağîr, c.II, s.107, no:863; Bezzâr, Müsned, c.II, s.18, no:3489; Beyhakî, Şuabü'l-İman, c.VII, s.350, no:10546; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, c.III, s.369, no:6306; Ebû Nuaym, Hilyetü'l- Evliyâ, c.I, s.267; Taberânî, Müsnedü'ş-Şâmiyyîn, c.I, s.266, no:463;

Şimdi burada tasavvufu nasıl tarif ediyor Ebü'l-Hüseyin Hazretleri:

“—Tasavvuf, nefse ait bütün istekleri tek etme yoludur.”

Onlara yok diyecek. İşte tasavvuf kolay... Haydi buyurun bakalım, yapın!..

Sabah namazına kalkamaz. Oruç tutulacağı vakitte oruç tutamaz. Cumaya gelemez. Kızdığı zaman gazabını, kızgınlığını tutamaz. Bir şey arzu ettiği zaman, haram helâl demez, onun peşinden sürüklenir... Böyle tasavvuf olmaz.

Yunus Emre de şöyle söylüyor, hepimizin anlayacağı şekilde:

*Ele geleni yersin,
Dile geleni dersin
Böyle dervişlik dursun;
Sen derviş olamazsın!*

Ele geleni yersin, lüp lüp lüp lüp... Dile gelini dersin, lak lak lak lak... Böyle dervişlik mi olur? Olmaz diyor.

Demek ki, ne yapacak?.. Haram helâl ayrımı yapacak, nefesine hakim olacak, kendisini tutacak. Tasavvufu böyle tarif etmiş.

Kudâî, Müsnedü'ş-Şihâb, c.I, s.140, no:185; Abdullah ibn-i Mübârek, Zühd, c.I, s:56, no:171; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, c.III, s.310, no:4930; İbn-i Asâkir, Mu'cem, c.I, s.184, no:354; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, Muhâsebetü'n-Nefs, c.I, s.19, no:1; Hatîb-i Bağdâdî, Târih-i Bağdad, c.XII, s.50, no:6430; İbn-i Adiy, Kâmil fi'd-Duafâ, c.II, s.39; İbn-i Asâkir, Târih-i Dimaşk, c.LXI, s.186, no:7741; Şeddâd ibn-i Evs RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.679, no:7036; Keşfü'l-Hafâ, c.II, s.1024, no:2029; Câmîü'l-Ehâdis, c.XV, s.458, no:15935; RE. 229/7.

e. Allah Sevgisi

قَالَ وَسَمِعْتُ النُّورِيَّ يَقُولُ مَنْ وَصَلَ إِلَىٰ وَدِّهِ
أَنَسَ بِقُرْبِهِ وَمَنْ تَوَسَّلَ بِالْوِدَادِ فَقَدِ اصْطَفَاهُ

مِنْ بَيْنِ الْعِبَادِ

TS. 166/4 (Ve kâle, ve semî'tü'n-nûriyye yekûl) Yazar deminki rivâyet zinciriyle naklediyor: Falanca şahıs demiş ki Ebü'l- Hüseyin-i Nûrî Hazretleri şöyle buyurdu:

(Men vasale ilâ vüddihî, enise bi-kurbihî; ve men tevessele bi'l- vidâd, fekadi'stafâhu min beyni'l-ibâd.) “Kim onun sevgisine ulaşırsa...” O dediği, zamirle söylediği Allah. “Kim Allah’ın sevgisine, muhabbetullahı ulaşırsa, *(enise bi-kurbihî)* Allah’a kurbiyyet ile ünsiyet eder.” Yâni, Allah’ın yakın kulu olur, onunla beraberliğin safâsını sürer, o hali yaşar.

(Ve men tevessele bi'l-vidâd) “Muhabbet yolunu tercih eden, Allah’ı sevme, Allah’a aşık olma yoluna tevessül eden, o yolda yürüyen insan ne olur?.. *(Fekadi'stafâhu)* Allah onu seçer, *(min beyni'l-ibâd)* kulları arasından... Yâni, Allah’ın sevgisi yolunu tercih edip, o yolda yürüyen kimseyi Allah kulları arasından seçer, seçkin bir kulu yapar.”

Demek ki, Ebü'l-Hüseyin-i Nûrî Hazretleri’ne göre ne yapmamız lâzım? Allah sevgisini kazanmağa çalışmamız lâzım!.. Allah aşık olmağa çalışmamız lâzım! Çünkü Allah’ın aşkını iyice tahakkuk ettirebilirsek, başarabilirsek; o zaman Allah’a yakınlaşmış oluruz. “Bu sevgi yoluna kim girerse, ona tevessül ederse; Allah da onu seçkin kullarından yapar.” diye bildirmiş oluyor Ebû Hüseyin Hazretleri.

Buradan anlıyoruz ki aşkullah, muhabbetullah insanın amacı olmalı, onu elde etmeğe çalışmalı!..

“—Peki hocam Allah sevgisi insanın gönlünde nasıl hâsıl olur?” Allah istemeden hasıl olmaz. Allah istemezse, senin gönlünde Allah sevgisi hasıl olmaz. Sevmediği kuluna Allah kendisinin muhabbetini, sevmesini kalbine tattırmaz, koydurmaz. Yâni, Allah sevmediği kulunun gönlüne o sevgi duygusu vermez, sevemez de onu... Lafla olmaz.

“—Hocamız söyledi Söğütluçeşme Camii’nde, ben de bu akşam Allah’ı sevmeğe çalışayım!..”

Böyle olmaz, ısmarlama olmaz. Allah sevecek. Tasavvuf ne yapıyor, dervişi nasıl yetiştiriyor?.. Tasavvuf dervişi Allah’a itaatli, edepli, Allah’ın seveceği bir kul haline getiriyor. Allah kulunu sevince, kulunun kalbine muhabbetullahı veriyor. O zaman veriyor. Onun için ne yapmak lâzım?.. İlk işlerden birisi, yapılacak ilk işlerden birisi tevbe... “Tevbe yâ Rabbi!” deyip, yanlış yolu bırakacak, doğru yola girecek.

“—Hocam ben daha henüz yanlış yolu bırakacak durumda değilim. Müsaade et, on sene daha devam edeyim, gazino çalıştırayım, bar pavyon çalıştırayım, içki satayım, kumar oynayayım, on sene sonra tevbe edeceğim.”

Olmaz! Allah o zaman onun kalbine sevgisini vermez. İlk işi, yanlış yolu doğru yola döndürecek. Tevbe ne demek?.. Dönüş demek. Dönüş yapacak. İlk iş dönüş...

Ondan sonra da, Allah’ın zikri insanı çabuk yetiştirir. Allah’ı zikrettikçe, ibadet ettikçe... Yâni biz dervişe şimdi tevbe etmeyi öğretiyoruz bir.

Ondan sonra bazı ibadetleri yap diyoruz. Yaparsa o ibadetleri, bizim tavsiye ettiğimiz şekilde; Peygamber Efendimiz’den naklen, ayetlerden, hadislerden naklen yaptığımız tavsiyeleri tutarsa, kalbinde muhabbetullah meydana geliyor.

Zikrini, ibadetlerini yapınca, muhabbetullah meydana geliyor. O zaman da işte, Ebû Hüseyin-i Nûrî Hazretleri'nin anlattığı şeylere sahip oluyor.

Bir başka adam... Dersi alıyor, tarikata giriyor, "Tamam, derviş oldum!" diyor; ama vazifeleri yapmıyor, tesbihleri çekmiyor, nasihatleri tutmuyor, yerinde sayıyor. Yirmi sene, otuz sene, kırk sene, altmış sene yerinde sayar. Neden?.. Allah'ın sevmediği işleri yapmağa devam ediyor da ondan. Tevbe edecek ki, gönülde bir değişiklik olsun.

Öyle güzel kardeşlerimiz var ki, öyle güzel halleri var ki, anlatsam çok hoşunuza gider. Çok güzel şeyler...

"—Onda nasıl hasıl oluyor, niye bende hasıl olmuyor?" diye düşünmesi lâzım insanın.

Sende niçin hasıl olmuyor?.. Sen zikrini yapmıyorsun, sen ibadetlerini yapmıyorsun... Sen Allah'ın seni sevmesine sebep olacak yolda, üzerine düşen vazifeleri yapmadığından, Allah sana o halleri nasib etmiyor. İşin aslı budur, aziz ve muhterem kardeşlerim!..

Şimdi yatsıda başka camide olmak istiyorduk ama, bakalım yetişebilecek miyiz?

Fâtiha-i Şerîfe mea'l-besmele!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

03. 08. 1996 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü